Carak Course

Purpose of Ayurveda

Dhatu Samya and Tridosh Vigyana

धातु साम्य एवम् त्रिदोष विज्ञान

dhātu sāmya evam tridoṣa vijñāna

इत्युक्तं कारणं कार्यं धातुसाम्यमिहोच्यते।

धातुसाम्यक्रिया चोक्ता तन्त्रस्यास्य प्रयोजनम्॥

च. सू. १-५३

ityuktaṁ kāraṇaṁ kārya dhātusāmyamihocyate |
dhātusāmyakriyā coktā tantrasyāsya prayojanam||
ca| su| 1-53

इति (this)

iti

उक्तं (is said)

uktaṁ

कारणं (cause)

kāraṇaṁ

कार्यं (work)

kārya

धातु (dhatu)

dhātu

साम्यं (equivalence)

sāmyam

इह (this very)

iha

उच्यते (is called)

ucyate

क्रिया (action)

kriyā

च (and)

ca

उक्ता (is said)

uktā

तन्त्र (system)

tantra

प्रयोजनम् (purpose)

prayojanam

What is Disease and Health

विकारो धातु वैषम्य साम्यं प्रकृति उच्यते ।

सुख संज्ञकमारोग्यं विकारो दुःखमेव च ॥

सुश्रुत संहिता अ. १

vikāro dhātu vaiṣamya sāmyaṁ prakṛti ucyate|
sukha sañjñakamārogyaṁ vikāro duḥkhameva ca||
suśruta saṁhitā cha. 1

विकारो (disease)

vikāro

धातु (dhatu)

dhātu

वैषम्य (difference)

vaiṣamya

साम्यं (equivalence)

sāmyaṁ

प्रकृति (nature)

prakṛti

उच्च्यते (is called)

सुख (pleasure)

sukha

संज्ञक (symbolizes)

sañjñaka

आरोग्य (good health)

Ārogyaṁ

दुःख (grief)

duḥkha

एव (only)

eva

च (and)

ca

What Dhatu Means

धारणात धातवः स्मृताः –चरक

dhāraṇāta dhātavaḥ smṛtāḥ –caraka

धारणात (holds)

dhāraṇāta

धातु (dhatu)

dhātu

स्मृताः (rememberd)

smṛtāḥ

Origin of Diseases

(Etiological Factor)

कालबुद्धीनिन्द्रियार्थानां योगो मिथ्या च चाति च ।

द्वयाश्रयाणां व्याधीनां त्रिविधो हेतु संग्रहः ॥

च.सू. १-५४

kālabuddhīnindriyārthānāṁ yogo mithyā ca cāti ca |
dyayāśryāṇāṁ vyādhīnāṁ trividho hetu saṅgrahaḥ ||

ca|sū| 1-54

काल (time)

kāla

बुद्धि (intelligence)

buddhi

इन्द्रियानां (organs of sense)

indriyāṇām

अर्थ (meaning)

artha

योग (yoga)

yoga

मिथ्या (useless)

mithyā

च (also)

ca

अति (excess)

ati

द्वय (both)

dvaya

आश्रय (shelter)

āśraya

व्याधि (disease)

vyādhi

त्रिविध (three kinds)

trividha

हेतु (for)

hetu

संग्रह (collection)

saṅgraha

Origin of Diseases

(reference from carak sha. ch-1)

धी धृति स्मृति विभ्रंशः सम्प्रति काल कर्मणाम्।

असात्म्येन्द्रिययार्थ संयोगा विशेषा रोग हेतवः॥

च.शा.-१

dhī dhṛiti smṛiti vibhraṁśaḥ samprati kāla karmaṇām।
asātmyendriyayārtha saṁyogā viśeṣā roga hetavaḥ।।
ca।śā।-1

धी (belong rather to)

dhī

धृति (holding)

dhṛti

स्मृति (memory)

smṛti

विभ्रंशः (confusion)

vibhraṁśaḥ

सम्प्रति (present)

samprati

काल (time)

kāla

कर्म (work)

karma

असात्म्य (having uncontrolled soul)

asātmya

इन्द्रिय (organ of sense)

indriya

संयोग (connection)

saṁyoga

विशेषः (specific)

viśeṣaḥ

रोग (disease)

roga

हेतु (for)

hetu

Origin of Diseases

मिथ्या योग (improper use)

mithyā yoga

अति योग (too much use)

ati yoga

अयोग (no use)

ayoga

Explanation

बुद्धीन्द्रिया

buddhīndriyā

अति योग

ati yoga

हीन योग

hīna yoga

मिथ्या योग

mithyā yoga

Example from Sushrut Samhita

He says there are three आयतन (Dimensions)of Disease

अर्थानां कर्मणः कालस्य चातियोगायोग मिथ्या योगाः।

सुश्रुत सू. च.११

arthānāṁ karmaṇaḥ kālasya cātiyogāyoga mithyā yogāḥ |
suśruta sū| ca 11

अर्थानां (meaningful)

arthānāṁ

कर्मणः (work)

karmaṇaḥ

कालस्य (of time)

kālasya

च (and)

ca

अतियोग (too much use)

atiyogā

अयोग (no use)

ayoga

मिथ्यायोग (improper use)

mithyāyoga

Karma Related Diseases

कर्मज रोग

karmaja roga

can also create Pragyaparadha

Carak says in Shareer Sthan (शरीर स्थान)

क्रियाघ्ना कर्मजा रोगाः

kriyāghnā karmajā rogāḥ

क्रियाघ्ना (killing action)

kriyāghnā

कर्मजा (of work)

karmajā

रोग (disease)

roga

in Nidan Sthan (Carak Chapter on diagnosis of insanity(उन्माद्).

प्रज्ञापराधात्सम्भूते व्याधौ कर्मज आत्मनः।

नाभिशंसेद् वुधोदेवान्न पितृन्न च राक्षसान ॥

च. नि.७

prajñāparādhātsambhūte vyādhau karmaja ātmanaḥ |
nābhiśaṁseda vudhodevānna pitṛnna ca rākṣasāna ||

ca| ni|7

प्रज्ञा (divine sense)

prajñā

अपराध (crime)

aparādha

व्याधौ (disease)

vyādhau

कर्मज (of work)

karmaja

आत्मनः (soul)

ātmanaḥ

नाभि (naive)

nābhi

देवान्न (grain of god)

devānna

पितृन्न (grain of god)

pitṛnna

च (and)

ca

राक्षसान (of demons)

rākṣasāna

Skiping or delaying meals or not Following Routine is Blend of all three

कर्म कालातिपातश्च मिथ्यारम्भश्च कर्मणाम्।

च. शा.-१

karma kālātipātaśca mithyārambhaśca karmaṇām ।

ca। śā।-1

कर्म (work)

karma

कालाति (spending time)

kālāti

पातश्च (fallen)

pātaśca

मिथ्या (useless)

mithyā

आरम्भ (beginning)

ārambha

कर्मणाम् (work)

karmaṇām

Explain : Improper Use of Time + Improper Use of Mind and Senses = Pragyaparadha

Host of Diseases

रोगाश्रय

rogāśraya

शरीरं सत्वसंसं च व्याधिनामाश्रयो मनः।

तथा सुखानां आगस्तु सुखानो करणं समः॥

च.सू. ५५

śarīraṁ satvasaṁsaṁ ca vyādhināmāśrayo manaḥ|
tathā sukhānām āgastu sukhāno karaṇaṁ samaḥ ||

ca| sū| 55

शरीरं (body)

śarīraṁ

सत्व (extract)

satva

च (and)

ca

व्याधि (disease)

vyādhi

आश्रय (shelter)

āśraya

मनः (mind)

manaḥ

Soul (Gem) is Not a Host of any Mental or Physical Diseases

निर्विकारः परस्त्वात्मा सत्वभूतगुणेन्द्रियैः।

चैतन्ये कारणं नित्यो द्रष्टा पश्यति हि क्रिया॥

च। १–५६

nirvikāraḥ parastvātmā satvabhūtaguṇendriyaiḥ|
caitanye kāraṇaṁ nityo draṣṭā paśyati hi kriyā ||
ca| 1-56

निर्विकारः (errorless)

nirvikāraḥ

आत्मा (soul)

ātmā

सत्व (extract)

satva

भूत (past)

Bhūta

गुण (property)

guṇa

इन्द्रिय (organ of sense)

indriya

चैतन्ये (enlightened)

caitanye

कारणं (cause)

kāraṇaṁ

नित्यो (regularly)

nityo

द्रष्टा (viewer)

Draṣṭā

पश्यति (sees)

paśyati

हि (too)

hi

क्रिया (action)

kriyā